

Turinys

V. Urbanizacija Lietuvoje ir pasaulyje

Vakarų ir Vidurio Europos miestų raida	2
Urbanizacija Lietuvoje	4
Žmonijos dauguma – miestiečiai	6
Dideli, didesni ir labai dideli	7
Lūšnyai – gyvenimas be erdvės, komforto ir saugumo.....	9
Darnus Europos miestų vystymasis	10
Kintantis Lietuvos miestų vaizdas	12
Įsivertinimas	13

VI. Gamtos išteklių ir energetika

Gamtos išteklių – mūsų gyvenimo pagrindas	14
Energijos išteklių	15
Geriamojo vandens išteklių	18
Atsinaujinantys energijos išteklių	20
Elektros energija: dabar ir ateityje	21
Lietuvos žemės gelmių turtai.....	22
Lietuvos energetika	25
Tausus gamtos išteklių naudojimas	28
Įsivertinimas	29

VII. Pasaulinis vandenynas

Pasaulinis vandenynas ir jo dalys.....	30
Kaip juda vanduo Pasauliniame vandenynė?	32
Vandenynas ir klimatas.....	34
Žvejyba ir akvakultūra.....	35
Iškaskenos ir energija iš vandenyno	36
Žmogaus poveikis vandenynui.....	37
Aplinkos tarša ir Baltijos jūros apsauga	38
Įsivertinimas	39
Pasaulio politinis žemėlapis.....	40

Mielieji moksleiviai,

atliekant kai kurias užduotis šiame sąsiuvinyje, teks naudotis geografijos vadovėliu ŽEMĖ 9, gana dažnai prireiks ir geografijos atlaso. Tam, kad darbas vyktų sparčiau, kai kuriose užduotyse nurodomi simboliai:

– naudotis geografijos vadovėliu;

– ieškoti informacijos internete;

– pasitelkti geografijos atlasą;

8–9 p. – temos puslapis vadovėlyje.

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale ibiblioteka.lt

Projekto vadovas Rytas Šalna

Autoriai: Loreta Latvienė, Giedrė Motiejuitė,

Angelė Pakamorienė, Rytas Šalna, Ingrida Tamošauskienė

Konsultantas Georgijus Sapožnikovas

Kalbos redaktorė Renata Levickienė

Dizainerė ir maketuotoja Indrė Salanginaitė

Viršelio autorė Indrė Salanginaitė

© Loreta Latvienė, Giedrė Motiejuitė,

Angelė Pakamorienė, Rytas Šalna, Ingrida Tamošauskienė

© Leidykla „Briedis“, 2024

ISBN 978-609-494-116-0

BRIEDIS

Iliustracijų šaltiniai:

Marius Zavadskis; Rytas Šalna; Sakurai Heiko Köln; Pascal Kirch-

mair; www.freepick.com; www.shutterstock.com: Yellow duck;

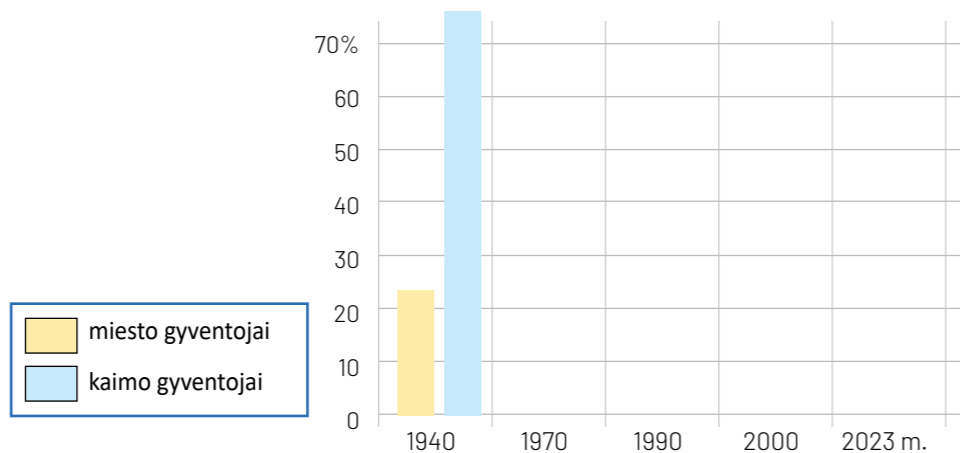
Tartilastock; AbraSa; Ico Maker; elenabsl; Atelier_Ronja;

www.dreamstime.com: Shorenated; Vladimir Yudin; Anna Belova.

1 Lietuvos miesto ir kaimo gyventojų skaičiaus kaita

1. Pagal lentelės duomenis sudaryk Lietuvos miesto ir kaimo gyventojų kaitos nuo 1940 iki 2023 m. diagramą.

Metai	Gyventojų skaičius, %	
	miestuose	kaimuose
1940	23,0	77,0
1970	50,2	49,8
1990	68,1	31,9
2000	67,1	32,9
2023	68,8	31,2

2. Remkis sudaryta diagrama ir paaiškink, kodėl Lietuvoje:

a) iki 1990 m. miesto gyventojų skaičius didėjo, o kaimo – mažėjo;

.....

.....

b) nuo 1990 m. labai nedaug padidėjo miesto gyventojų skaičius.

.....

.....

3. Pasidomėk, kaip tavo gyvenamoje vietovėje (kaime, miestelyje, mieste) kinta gyventojų skaičius: **didėja / mažėja** (pabrauk reikalingą žodį). Paaiškink, kodėl.

.....

.....

.....

.....

2 Miestų funkcijos

Naudokis 👁, 🗺 ir lentelėje išvardytiems miestams tinkamas funkcijas pažymėk X.

FUNKCIJOS	MIESTAS	Akmenė	Anykščiai	Birštonas	Biržai	Druskininkai	Jonava	Kaunas	Kėdainiai	Klaipėda	Nida	Mažeikiai	Palanga	Radviiliškis	Šiauliai	Trakai	Vilnius
		Pramonės		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Transporto		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Turizmo		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Švietimo		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Valdymo		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Poilsio ir rekreacijos		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Uosto		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

3 Didžiausi Lietuvos miestai

- Naudokis 🗺 ir atpažink, kurie Lietuvos miestai vaizduojami kartoschemose. Miestų pavadinimus įrašyk į lentelę.
- Duomenų lentelėje pateikti visų šešių miestų gyventojų skaičiaus bei ploto duomenys, bet jie yra sumaišyti. Atsirink miestams tinkamus duomenis ir įrašyk į lentelę.

Miestas	Gyventojų skaičius, tūkst. žm.	Gyventojų tankis, žm./km ²	Plotas, km ²	Tekanti upė
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				

Duomenų lentelė (2023 m.)

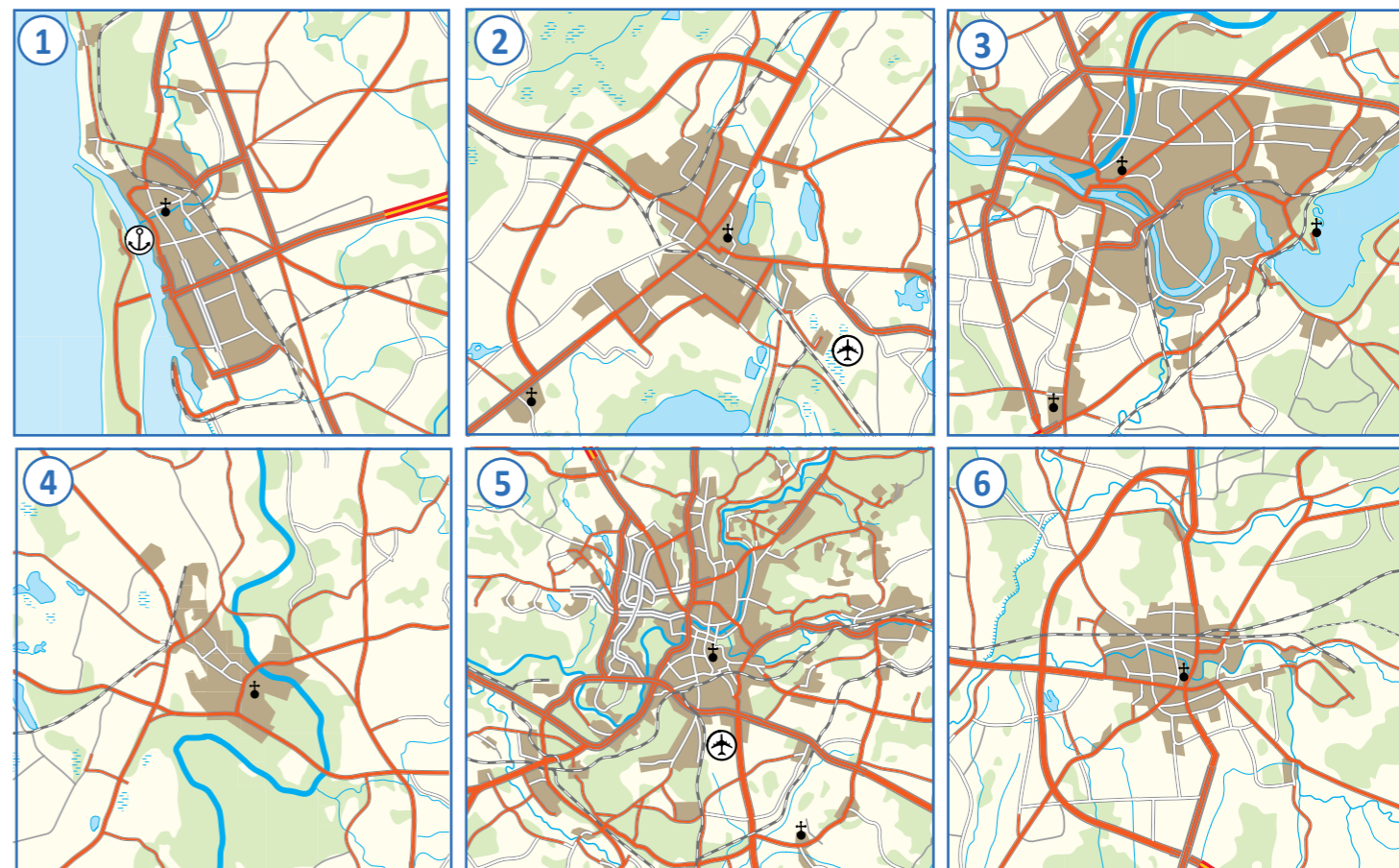
Gyventojų skaičius, tūkst. žm.	Plotas, km ²
108 000	98
159 054	157
52 059	81
87 998	401
583 098	54
304 454	48

3. Apskaičiuok gyventojų tankį. Gautus duomenis įrašyk lentelėje.

4. Nustatyk, kurie iš šių miestų turi aplinkkelius 🗺.

5. Aplink kuriuos pavaizduotus miestus juos būtina kuo skubiau tiesti? Pagrįsk.

6. Kuriuos pavaizduotus Lietuvos miestus supa didžiuliai miškų masyvai?

1 Miesto turas per praeitį ir dabartį

Vadovauji turizmo agentūrai ir su savo komanda planuoji sukurti pažintinį turą jūsų gyvenamajame arba artimiausiame mieste. Maršruto tikslas – parodyti svečiams kultūros paveldą ir miesto plėtrą, kurioje atsispindėtų kintantis miesto vaizdas.

A Istorinė plėtra

Išvardyk objektus (pastatus, gatves, paminklus), kurie apibrazdėtų tavo miesto istorinį palikimą.

.....

.....

.....

C Darnus vystymasis

Kokie darnaus miesto požymiai pastebimi mieste?

.....

.....

.....

E

Suteik šiam maršrutui įdomų pavadinimą, kuris pabrėžtų kintančio miesto unikalumą.

.....

.....

B Kultūrinis paveldas

Išvardyk objektus (pastatus, gatves, paminklus), kurie atspindėtų miesto kultūrinį ir meno paveldą.

.....

.....

.....

D Miesto plėtra

Kuriomis kryptimis auga miestas?

.....

.....

.....

F

Pasirink vieną vietą ir pateik valdžios institucijoms pasiūlymą, kaip būtų galima ją sutvarkyti.

.....

.....

2 Lietuvos miestai keičiasi

Per pastaruosius kelis dešimtmečius Lietuvos miestuose įvyko daug pokyčių. Lentelėje pateiktus buvusius miesto požymius pakeisk į esamus arba būsimus.

Buvęs miesto požymis	Esamas / būsimas miesto požymis
Senos pramonės įmonės mieste	
Sovietinės statybos daugiabučiai	
Apleistos teritorijos šalia pramoninių pastatų	
Nesaugūs gyvenamieji rajonai	
Nelegalūs smulkūs sąvartynai	
Nepakankamai arba visai neapšviestos gatvės	
Nėra gatvių ir kitų objektų nuorodų	
Tranzitiniai transporto srautai, sukeliantys spūstis	

A **Puikiai** – viską supratau ir galiu paaiškinti kitiems.

B **Gerai** – beveik viską supratau, bet negaliu paaiškinti kitiems.

C **Patenkinamai** – ne viską supratau, turiu dar pasimokyti.

D **Silpnai** – buvo sunku, nesupratau, turiu konsultuotis su mokytoju.

Įsivertinimas

V skyrius
Urbanizacija Lietuvoje ir pasaulyje

Šiame vadovėlio skyriuje daug visko sužinotai ir išmokai. Elkis sąžiningai ir įsivertink savo žinių lygį. Jei matysi, kad tam tikrų žinių dar trūksta, kažko negali ar nemoki padaryti, galėsi grįžti į vadovėlį ir pasikartoti arba kreiptis į geografijos mokytoją.

1 Vakarų ir Vidurio Europos miestų raida 6–7 p.

- a) Galiu nurodyti skirtingų laikotarpių miestų bruožus.
b) Galiu bendrais bruožais paaiškinti urbanizacijos procesų ypatumus.

A	B	C	D
☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐

2 Urbanizacija Lietuvoje 8–9 p.

- a) Galiu išvardyti pagrindines miestų funkcijas.
b) Galiu paaiškinti kaimo ir miesto gyventojų kaitą Lietuvoje.

A	B	C	D
☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐

3 Žmonijos dauguma – miestiečiai 14–15 p.

- a) Galiu nurodyti ir pakomentuoti stumiamuosius veiksnius.
b) Galiu nurodyti ir pakomentuoti traukiamuosius veiksnius.

A	B	C	D
☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐

4 Dideli, didesni ir labai dideli 20–21 p.

- a) Galiu apibūdinti didžiausių pasaulio miestų paplitimo dėsnį.
b) Galiu pasakyti, kurių pasaulio regionų miestai auga sparčiausiai.

A	B	C	D
☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐

5 Lūšnynai – gyvenimas be erdvės, komforto ir saugumo 24–25 p.

- a) Galiu nurodyti gyvenimo Daravio lūšnyne pranašumus ir trūkumus.
b) Galiu pasiūlyti, kaip reikėtų spręsti ekologines ir socialines problemas.

A	B	C	D
☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐

6 Darnus Europos miestų vystymasis 28–29 p.

- a) Galiu išvardyti svarbiausias augančių miestų problemas.
b) Galiu nurodyti esminius darnaus miesto principus.

A	B	C	D
☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐

7 Kintantis Lietuvos miestų vaizdas 36–37 p.

- a) Galiu pateikti pavyzdžių, kaip keičiasi Lietuvos miestų vaizdas.

A	B	C	D
☐	☐	☐	☐

Man šiame skyriuje patiko:

.....

.....

.....

.....

Dar reikėtų pasimokyti:

.....

.....

.....

.....

Vardas, pavardė

Data